

State of Punjab v. Bhajan Singh (A. L. Bahri, J.)

ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇੱਥੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਗਲਤੀ ਜਾਂ ਭੁੱਲ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਗਿਆਨ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਲਈ ਗਲਤ ਸੀ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਦੂਸਰਾ ਅੰਸ਼ਿਕ ਅੰਕੜਾ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਸੈੱਟਾਂ ਤੋਂ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾ ਕੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਸਿੱਧਾ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਖੋਜ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਸਾਬਕਾ. ਡੀ.ਏ., ਜੋ ਮੌਜੂਦਾ ਫੌਜਦਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਢੁਕਵੇਂ ਹੋਣ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 277 ਦਾ ਦੂਜਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਪੀਲ 'ਚ ਕੋਈ ਯੋਗਤਾ ਨਾ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਆਰ.ਐਨ.ਆਰ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ:- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਮਹਿਕ

ਐਲ ਬਾਹਰੀ ਅਤੇ ਐਸ ਐਸ ਗਰੇਵਾਲ ਜੇ.ਜੇ.

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ, - ਅਪੀਲਕਰਤਾ,

ਬਨਾਮ

ਭਜਨ ਸਿੰਘ, - ਜਵਾਬਦੇਹ।

1983 ਦੀ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 212-ਡੀ.ਬੀ.ਏ .

29 ਮਈ, 1991

ਖੁਰਾਕ ਮਿਲਾਵਟ ਰੋਕੂ ਐਕਟ, 1954- ਐੱਸ. 7, 16(1) (a) (i) ਅਤੇ (ii)- ਦੁੱਧ ਦਾ ਨਮੂਨਾ-ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ-ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਿਪੋਰਟਾਂ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ। ਸੈਟਰਲ ਫੂਡ ਲੈਬਰਟਰੀ ਪਬਲਿਕ ਐਨਾਲਿਸਟ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।

ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਦੁੱਧ ਦੇ ਨਮੂਨਿਆਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਪਬਲਿਕ ਐਨਾਲਿਸਟ ਅਤੇ ਫਿਰ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਸੈਟਰਲ ਫੂਡ ਲੈਬਰਟਰੀ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਅੰਤਮ ਅਤੇ ਨਿਰਣਾਇਕ ਸਬੂਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਜਨਤਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਕ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨੇ ਦੁੱਧ ਦੇ ਨਮੂਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਦੇ ਠੋਸ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਚਰਬੀ ਦੀ ਘਾਟ ਪਾਈ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਨਮੂਨੇ ਮਿਲਾਵਟੀ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 16(1) (ਏ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।) (i) ਭੋਜਨ ਮਿਲਾਵਟ ਰੋਕੂ ਐਕਟ ਦੇ S. 7 ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ। (ਪਰਾ ੪)

ਸ੍ਰੀ ਆਰ.ਐੱਲ. ਆਨੰਦ, ਪੀ.ਸੀ.ਐੱਸ., ਵਧੀਕ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਤੋਂ ਅਪੀਲ ਚੀਫ਼ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ, ਕਪੂਰਥਲਾ, ਮਿਤੀ 17 ਨਵੰਬਰ, 1983.

ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਚਾਰਜ: ਸੈਕਸ਼ਨ 16(1) (a) (i) ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੀਐਫਏ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 7 ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ।

ਹੁਕਮ: ਬਰੀ।

23 ਜੁਲਾਈ, 1981 ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੰ. 35।

ਅਪੀਲ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨਾਲ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਪਟਿਆ ਜਾਵੇ।

390 ਕਰੋੜ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ/ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦੇ ਵਾਰੰਟ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ਪੀਸੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਐਸਕੇ ਸ਼ਰਮਾ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ।

ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਵਲੋਂ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜੇ.ਐਸ.

ਨਿਰਣਾ

ਏ.ਐਲ. ਬਾਹਰੀ, ਜੇ.

(1) ਵਿੱਚ ਦੋ ਅਪੀਲਾਂ (Crl. ਅਪੀਲ ਨੰ. 272-DBA ਅਤੇ 275-DBA of 1983) ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨਾਂ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਦੋਨਾਂ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਸਵਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। 1983 ਦੀ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 272-ਡੀ.ਬੀ.ਏ. ਵਿੱਚ ਭਜਨ ਸਿੰਘ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਨੇ 27 ਮਈ, 1981 ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਖਰੀਦਿਆ ਸੀ। ਆਮ ਵਾਂਗ ਨਮੂਨੇ ਨੂੰ 3 ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਕੇ ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਅਤੇ ਸੁੱਕਾ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਬੋਤਲਾਂ ਹਰੇਕ ਬੋਤਲ ਵਿੱਚ ਫਾਰਮਲਿਨ ਦੀਆਂ 18 ਬੂੰਦਾਂ, ਇੱਕ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਨਮੂਨੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ 'ਤੇ ਪਬਲਿਕ ਐਨਾਲਿਸਟ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਗਾਂ ਦੇ ਦੁੱਧ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਦੀ ਚਰਬੀ 7.1 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਦੇ ਠੋਸ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ 8.1 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਚਰਬੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਮੂਨੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਮਿਆਰ ਦੇ 5 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੱਕ

State of Punjab v. Bhajan Singh (A. L. Bahri, J.)

ਦੁੱਧ ਦੇ ਠੋਸ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਪਾਈ ਗਈ ਜੋ ਚਰਬੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਭਜਨ ਸਿੰਘ 'ਤੇ ਖੁਰਾਕ ਮਿਲਾਵਟ ਰੋਕੂ ਐਕਟ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਐਕਟ' ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੀ ਧਾਰਾ 16 (1) (a) (i) ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਧੀਕ ਚੀਫ਼ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ, ਕਪੂਰਥਲਾ ਨੇ 17 ਨਵੰਬਰ, 1982 ਨੂੰ ਭਜਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 16 I (l) (a) (ii) ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 50 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਉੱਠਣ ਤੱਕ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਅਤੇ 1000 ਰੁਪਏ ਜੁਰਮਾਨਾ ਭਰਨ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ। 250 ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਲਈ ਹੋਰ ਸਖ਼ਤ ਕੈਦ ਕੱਟਣੀ ਹੋਵੇਗੀ।

(2) 1983 ਦੀ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 275-ਡੀ.ਬੀ.ਏ. ਵਿਚ ਅਨੋਖ ਸਿੰਘ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚੋਂ ਗਾਂ ਦੇ ਦੁੱਧ ਦਾ ਸੈਪਲ ਸੀ।

ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੁਆਰਾ 19 ਜੂਨ, 1981 ਨੂੰ ਖਰੀਦਿਆ ਗਿਆ। ਪਬਲਿਕ ਐਨਾਲਿਸਟ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਨਮੂਨੇ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਦੀ ਚਰਬੀ 7.4 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਦੇ ਠੋਸ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ 8.1 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਚਰਬੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਚਰਬੀ ਵਾਲੇ ਦੁੱਧ ਦੇ ਠੋਸ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਿਆਰ ਦੇ 5 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਘਾਟ ਸੀ। ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਵਧੀਕ ਚੀਫ਼ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ, ਕਪੂਰਥਲਾ ਨੇ ਅਨੋਖ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 16(1) (ੳ) (ii) ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 50 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਉੱਠਣ ਤੱਕ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ। ਅਤੇ ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਅਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। 250 ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਕੈਦ ਕੱਟਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਦੋਵਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ।

(3) ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਦੇ ਸੈਪਲ ਕੇਂਦਰੀ ਫੂਡ ਲੈਬਾਰਟਰੀ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸੈਂਟਰਲ ਫੂਡ ਲੈਬਾਰਟਰੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ। ਡਾਇਰੈਕਟਰ/ਜਨਤਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਕ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨਤਾ ਸੀ। ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਦੋਖਿਆ ਕਿ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਚਰਬੀ 4 ਫੀਸਦੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 6 ਫੀਸਦੀ ਪਾਈ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਦੇ ਠੋਸ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ 8 ਫੀਸਦੀ ਫੈਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਹਿਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਾਮ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ, 1982 (1) ਐਫਏਸੀ 68 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਮਿਲਾਵਟ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਜੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਅਨੋਖ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਫੂਡ ਲੈਬਾਰਟਰੀ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਵਜੋਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਦੀ ਚਰਬੀ 15.9 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਦੇ ਠੋਸ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ 8.1 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਚਰਬੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਰਾਏ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁੱਧ ਦੇ ਠੋਸ ਪਦਾਰਥ ਜੋ ਚਰਬੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਨਿਰਧਾਰਤ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮਿਆਰ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸਨ।

(4) ਦੋਵਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਐਡੀ. ਚੀਫ਼ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੇ ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਦਿ ਸੀਟ ਆਫ ਪੰਜਾਬ <1>, ਰਾਮ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਦਾ ਸਟੇਟ ਆਫ ਪੰਜਾਬ (2) ਅਤੇ ਸਿਤਾਨ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ (3) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ। ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਦੋਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਦੁੱਧ ਦੇ ਠੋਸ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਫੈਟ ਦੀ ਘਾਟ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਖੁਰਾਕ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਾਰਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੁੱਧ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਦੁੱਧ ਤੋਂ ਗੈਰ-ਚਰਬੀ ਵਾਲੇ ਠੋਸ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਏ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕੱਢਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ।

(1) 1980(1) FAC 432.

- (2) 1982(1) FAC 68
 (3) 1983 (1) FAC 116.

ਚਰਬੀ ਸਮੱਗਰੀ. ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮਿਲਾਵਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਰਾਮ ਕੁਮਾਰ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਨਜ਼ਰੀਆ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੁਲਤਾਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿਚ ਦੋਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਪਬਲਿਕ ਐਨਾਲਿਸਟ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਦੁੱਧ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰਲਾਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਕੇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਚਰਬੀ ਦੀ ਬਜਾਏ ਠੋਸ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ (4) ਦੇ ਫੁਲ ਬੈਚ ਨੇ ਦੁੱਧ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਗਏ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਦੀ ਥਿਊਰੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਤੋਂ ਚਰਬੀ ਦੀ ਕਮੀ ਜਾਂ ਦੁੱਧ ਦੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਬਾਰੇ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਿਆਰ। ਇਹ ਦੋਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਪਬਲਿਕ ਐਨਾਲਿਸਟ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਿੱਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਾਮੂਲੀ ਜਾਂ ਵਾਜਬ ਫਰਕ ਜਾਂ ਗਲਤੀ ਮੰਨਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅੱਗੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਤੋਂ ਮਾਮੂਲੀ ਜਾਂ ਮਾਮੂਲੀ ਭਟਕਣ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਹਰਪਤ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ, (5) ਵਿੱਚ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਚ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਸੁਲਤਾਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਚ ਨੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਚ ਵੱਲੋਂ ਮੇਵਾ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਕੋਦਰੀ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, (6) ਵਿੱਚ ਮਾਮਲਾ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਹੰਸ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ (7), ਜਗਤ ਰਾਮ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ, (8) ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ, (9) ਵਿਚ ਲਏ ਗਏ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ।), ਇਹ ਦੋਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਹੰਸ ਰਾਜ ਦੇ ਕੇਸ ਅਤੇ ਜਗਤ ਰਾਮ ਦੇ ਕੇਸ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਿਚ ਗੋਪਾਲ ਦੱਤ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ, (10)। ਸੁਲਤਾਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕੇਸ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਹਰਪਤ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫੁੱਲ ਬੈਚ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਾਮ ਕੁਮਾਰ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

- (4) 1976 PLR 433
 (5) ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 571-ਡੀ.ਬੀ.ਏ. 1980, 3 ਮਾਰਚ, 1982 ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।
 (6) 1982 (II), FAC 315.
 (7) 1980 (II), FAC 396.
 (8) 1987(2) FAC 119.
 (9) 1976 PLR 433। '
 (10) 27 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਫੌਜਦਾਰੀ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨੰਬਰ 1294 ਆਫ 81

ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਸੈਂਟਰਲ ਫੂਡ ਲੈਬੋਰਟਰੀ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਅੰਤਮ ਅਤੇ ਨਿਰਣਾਇਕ ਸਬੂਤ ਹਨ। ਇਹ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਇਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਕ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਉਲਟਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨੇ ਦੁੱਧ ਦੇ ਨਮੂਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਦੇ ਠੋਸ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਚਰਬੀ ਦੀ ਘਾਟ ਪਾਈ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਨਮੂਨੇ ਪੀ-6 ਮਿਲਾਵਟੀ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਵਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਸੈਕਸ਼ਨ ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। 16(l)(a)(i) ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 7 ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ।

State of Punjab v. Bhajan Singh (A. L. Bahri, J.)

(5) ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦੁੱਧ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਲਗਭਗ 10 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਖਰੀਦੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਵਟੀ ਦੁੱਧ ਵੇਚਣ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 16(1) (ਏ) (ii) ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੇ ਦੁੱਧ ਵੇਚਣ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। 10 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜਣਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰੁਪਏ ਦੇ ਵਾਧੂ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। 1,000 ਜੁਰਮਾਨਾ ਅਦਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਕੈਦ ਕੱਟਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਆਰ.ਐਨ.ਆਰ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ:- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਮਹਿਕ

ਵੀਕੇ ਝਾਂਜੀ ਜੇ.

ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, - ਪਟੀਸ਼ਨਰ,

ਬਨਾਮ

ਅਸਟੇਟ ਅਫਸਰ, ਯੂਟੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਅਤੇ ਹੋਰ, - ਜਵਾਬਦੇਹ।

1986 ਦੇ ਸਿਵਲ ਰਿਵੀਜ਼ਨ ਨੰ. 2524 .

30 ਮਈ, 1991

ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1940—ਐਸ.ਐਸ. 14, , 16, , 17— ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਅਵਾਰਡ - ਰਕਮ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ - ਆਰਬਿਟਰੇਟਰ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਕਮ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਅਸਟੇਟ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹੈ - ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਵਾਰਡ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਭੇਜੀ ਗਈ ਹੈ - ਆਰਬਿਟਰੇਟਰ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਜਾਣ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਪੂਰੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਲਈ.

ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਆਰਬਿਟਰੇਟਰ ਨੇ ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਅਣ-ਨਿਰਧਾਰਤ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਲਸੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ,